COMORI

Aŭ tocat cu toaca a de aramă că mâĭne e sĕrbătoare mare şi muerile încep să-şĭ spele şi să-şĭ grijească prin casă, pentru că odată-ĭ Sfântu Gheorghe pe an. Da la Sfântu Gheorghe maĭ e obiceiu de se duce şi aduce din pădure frunză verde de fag de o pune în poartă; alţiĭ aduce şi mărăcine înflorit de-l pune în poartă, la ţiţina porţiĭ, apoĭ alţiĭ maĭ aduce şi câte o gludie de pămênt cu iarbă de o pune în curte, în pragu tindiĭ, că se ḑice că e bine, că aşa s'aŭ pomenit oameniĭ că e bine, şi numaĭ la o casă pustie nu pune nimenea nimic. Şi apoĭ Sf. Gheorghe e sfânt mare, că omu vede că aŭ ieşit frunza verde şi ştie că de atuncĭ aŭ ieşit şi el in vară din iarnă, aŭ ieşit de-asupra nĕcazuluĭ şi trage nădejde să se maĭ înainteze. De aia oameniĭ în noaptea de Sf. Gheorghe se plimbă şi-şĭ face *corajiea* prin grădinĭ şi cu rachiŭ îşĭ face voea bună. Şi cine stă în nóptea de Sf. Gheorghe de nu doarme, se ḑice că „păzeşte comorile“, că în noaptea de Sf. Gheorghe şi în noaptea de Ispas se ḑice că joacă comorile şi se arătă la oamenĭ, şi cine are noroc le găseşte şi tot insu crede să-şĭ încerce norocu, că dacă va găsi comoara crede că ce-ĭ maĭ trebue să lucreze, că atuncĭ are din ce să trăească.

Comorĭ s'aŭ întêmplat de le-aŭ găsit oameniĭ, că comorĭ sunt multe îngropate în pămênt din vremurĭ vechĭ, de era rĕsboaie şi venea Turciĭ or Muscaliĭ şi omu nu ştia unde să-şĭ pue baniĭ şi ce să facă cu eĭ, ca să nu-ĭ piarḑă, şi-ĭ venia în minte să-ĭ îngroape: apoĭ orĭ iĭ îngropa în vatra focului, or în casă sub pat, or sub pragu uşiĭ, or în grajd sub iesle, or în dosu casiĭ, or în altă parte.—Alţiĭ iară era de avea banĭ şi n'avea cuĭ să-ĭ lase, orĭ nu vrea eĭ să-ĭ lase nimĕruĭ moştenire şi maĭ bine ḑicea, că să-ĭ găsească al cuĭ va fi norocu şi iĭ îngropa în pămênt în câte o grădină de făcea groapa şi băga baniĭ şi apoĭ de-asupra sĕmăna câte un pomişor, or iĭ îngropa lângă câte un pom mare, la rădăcina luĭ, or iĭ băga în câte o scorbură, or iĭ ascundea în altă parte, după cum credea. — Alte comorĭ sunt puse de pe vremurile când era haiducĭ şi hoţĭ de codru, de-şĭ băga baniĭ în pămênt prin pădurĭ or prin peşterĭ şi dacă se întêmpla să se prăpădească, rĕmânea acolò.

Şi baniĭ se punea într'o oală or într'o căldare or în altceva de aramă, că în oale de pămênt nu se prea punea; se punea numaĭ în vase de aramă. Şi după ce-ĭ punea în vas, săpa în pămênt cât se gândia ca să-ĭ bage, altu maĭ înăuntru, maĭ adênc, altu maĭ afară. Şi când îngropa comoara, dacă nu o lăsa la noroc să o găsască cuĭ i-o fi dat, atuncĭ o „ursia.“ Comoara se ursia aşa, că ḑicea că să o găsască după atâţĭ şi atâţĭ anĭ, să o găsască cutare or cutare, să fie băiat or fată,

să fie om mare or bĕtrân, or să fie neam, că maĭ ales se ursia să se găsască din neamurĭ şi aşa o ursia adecă iĭ spunea că atuncĭ să joace, când va fi or o rudă, vr'un nepot, or cine vrea să o găsască; şi când se'ntêmplă după cum e ursită, atuncĭ iese din pămênt flacără ca de foc, da numaĭ cât iese cum sunt şi baniĭ adecă în maĭ multe felurĭ: dacă e argint iese flacără verde-albastră; când e aur iese flacără galbenă. Şi unde se vede flacăra, se ḑice că „joacă comoara.“ Locu unde joacă comoara se cunoaşte, că vine locu de e ca pârlit. Da omu dacă nu vede flacăra şi vede numa locu pârlit, nu ştie dacă e pârlit de comoară, or poate să fie pârlit, că au jucat acolò ielele.

Iele sunt vre-o 20 or 24 şi când sunt ele mânate dela Dumneḑeŭ, ele merge aşa ca o volbură, ca cum bate vêntu din maĭ multe părţĭ de vine de se'nvêrteşte, şi ele merge pe sus, de omu nu le vede decât le aude, că ele merge cântând ca nişte lăutarĭ şi ca din trâmbiţe şi în drumu lor se opreşte de joacă şi unde au joacat ielele omu să se ferească să nu calce, că dacă calcă, or dacă se'ntêmplă să fie unde joacă ielele, or dacă se uită numa la ele când le aude, atuncĭ il poceşte, că or iĭ ia auḑu or iĭ ia puterile or iĭ ia o mână or un picior de-l sluţeşte de nu maĭ e om cât trăeşte.

Alţiĭ maĭ spune că e comoară şi în locu unde se înverḑeşte pămêntu şi e crăpat; or dacă într'un loc găseştĭ banĭ, de sunt baniĭ muceḑiţĭ şi iĭ găseştĭ pe pămênt aşeḑaţĭ cum-va, atuncĭ iară, in locu ala e comoară.

Şi când veḑĭ că joacă comoara să-ţĭ fie ochiĭ într'acolò, ca să nu o perḑĭ, că flacăra se'nalţă până de treĭ orĭ, şi dacă te ducĭ să puĭ semn, joacă până te apropiĭ de ea şi dacă iţĭ e dat dela Dumneḑeŭ şi dacă e comoara bună şi aĭ pus semn unde o aĭ vĕḑut că joacă, atuncĭ o poţĭ scoate or când, că comoara bună o păzeşte îngeru şi când o veḑĭ că joacă, el ţi se arată în haine albe de se ḑice că se arată „omu ăl alb“, şi te chiamă şi-ţĭ arată unde e, şi dacă nu vreĭ să te ducĭ, atuncĭ vine el la tine şi-ţĭ cere semn şi pune în locu unde e comoara. Dar comorile bune nu joacă numa la Sf. Gheorghe şi în noaptea de Ispas; ele se arată şi în noaptea de Paştĭ şi în noaptea de Rosaliĭ şi în ḑile marĭ se poate să se arate; ba se arată şi ḑiua cuĭ e dat să o scoaţă. Şi dacă ţi se arată, să laşĭ ceva semn, ceva din picior or ceva de pe tine: o cismă or o haină; da tot e maĭ bine să laşĭ ceva din picior, că până unde-ţĭ vine pe trup ce laşĭ, atâta sapĭ in pământ până să daĭ de comoară. Şi comoara dacă o sapĭ şi o scoţĭ, locu să nu-l laşĭ gol, că nu e bine; e bine ca în locu comoriĭ să puĭ grâŭ or porumb, să nu laşĭ groapa goală, că cine o lasă destupată se ḑice că moare. Şi când începĭ să cheltueştĭ din banĭ, se ḑice că e bine să facĭ maĭ întâiŭ o pomană, şi popiĭ să-ĭ cumperĭ un patrafir şi să-ĭ facĭ şi o haină.

Comorile care nu sunt bune, de sunt rele, se ḑice că sunt comorĭ „închinate rĕilor“, or că sunt „vrăjite“ or „afurisite“ or „legate“ şi atuncĭ ele se scoate maĭ greŭ, că peste ele e stăpân necuratu. Comorile rele le-aŭ pus oamenĭ rĕĭ, oamenĭ sgârciţĭ de era siliţĭ de vremurĭ să se despărţească de bănişoriĭ lor şi când iĭ îngropa, iĭ îngropa cu gându de a-ĭ scoate iară, de aia iĭ afurisia ca or cine-ĭ va găsi şi-ĭ va scoate înaintea lor să-ĭ fie şi să-ĭ paţă aşa şi-aşa, şi apoĭ eĭ se întêmpla de muria şi baniĭ rĕmânea juraţĭ în pămênt.— Alţiĭ iară când vedea că li se apropie sfêrşitu şi

avea banĭ şi de rĕutate nu vrea să-ĭ lase nimĕruĭ, maĭ bine iĭ îngropa în pământ şi-ĭ afurisia de găsit să se găsască da numa după atâta şi-atâta vreme să se poată scoate, şi cine va vedea comoara maĭ întâiŭ or cine se va atinge maĭ întâiŭ de ea, iară să-ĭ fie şi să-ĭ paţă aşa şi-aşa.

Comorile legate se ḑice că nu s'arată în orĭ-ce vreme; se ḑice că ele joacă numaĭ în puterea nopţiĭ de Sf. Gheorghe şi de Ispas. Se întêmplă de vede comoara unu cuĭ nu e dăruită, da or o vede de departe şi atuncĭ nu o poate găsi, or dacă vrea să o scoaţă, comoara fuge de odorogeşte şi face sgomot ca cum ar umbla neşte care, da de vĕḑut nu vede nimica. Că de multe orĭ aude omu odorogind în tindă, aude trosnind mesele, scaunele şi grinḑile dela casă, face feştanie şi tot trosneşte şi odorogeşte şi atuncea ştie de bună samă că e comoară, şi se duce şi la cărturăreasă de 'ĭ dă cu cărţile, or iĭ caută în păscălie şi'ĭ spune verde că în casă la el or în grădină la el or în curte la el e comoară, dar dacă e, n'are ce-ĭ face dacă nu-ĭ e dată. Şi dacă îşĭ face într'adins să o scoaţă, când e să dea de ea, atuncĭ iĭ piere, de se maĭ bagă încă pe atâta în pământ.—La uniĭ li s'aŭ întêmplat de aŭ săpat comoara şi aŭ dat de ea, şi aŭ vĕḑut şi galbiniĭ, da n'aŭ putut să-ĭ ia, că era banĭ dăruiţĭ ăluĭ din bolovanĭ, şi când da să-ĭ apuce, iĭ luneca printre degete, că pe banu dăruit ucigaşuluĭ nu se poate face nimenĭ stăpân.— Alţiĭ iară, când li s'aŭ arătat şi aŭ început să sape şi auḑia că sună a comoară, cum vrea să o scoaţă maĭ iute, aŭ pomenit pe ucigă-l crucea şi atuncĭ numaĭ decât comoara a 'nceput să odorogească ca cum tună Sf. Ilie şi să fugă pe sub pământ. Că nicĭ o comoară nu se poate scoate dacă pomeneştĭ pe necuratu; şi când începĭ să sapĭ gându numaĭ la Dumneḑeŭ să'ţĭ fie şi să'ţĭ facĭ sfânta cruce şi altceva să nu vorbeştĭ decât tot de Dumneḑeŭ.—Alţiĭ iară dacă li s'aŭ arătat comoara şi aŭ vĕḑut'o unde e şi aŭ pus şi semn, când s'aŭ dus să o sape, s'aŭ dus noaptea prea târḑiŭ şi cum săpa şi maĭ dase de ea, i-aŭ apucat cântatu cocoşilor, şi atuncĭ aŭ şi perdut-o, pentru că cât aŭ dat cocoşiĭ în cântat, dracu nu maĭ are putere, da atuncĭ nicĭ comoara nu se maĭ arată.

Dacă ţi s'a arătat comoara şi n'aĭ băgat bine de samă locu, atuncĭ ḑice că să te ducĭ să iaĭ pământ de acolò şi să-l veḑĭ, că se cunoaşte că e maĭ altfel decât în alte părţĭ. Or dacă nu, să te ducĭ şi pe unde aĭ vĕḑut flacăra, să iaĭ şi să preserĭ cenuşe şi să laşĭ noaptea aşa, iar dimineaţa să te ducĭ şi să veḑĭ că se întêmplă să calce or om or lighioană or ceva, şi unde se întêmplă să calce, acolò e comoara.

Comoara rea dacă o vede cuĭ e dăruită şi se duce şi pune semn, când se duce să o sape să o scoaţă, i se arată spurcatu şi-ĭ spune din gură pe ce e jurată şi ce să-ĭ dea ca să o scoaţă. Unele comorĭ sunt jurate pe câte un suflet şi nu le poate scoate până nu-ĭ dă un suflet; apoĭ or iĭ dă o lighioană: o găină, un câĭne or un purcel ceva, or iĭ dă un om dacă cere suflet de om. Şi când il dă, il dă peste groapa de unde vrea să scoaţă comoara şi ḑice că „al luĭ să fie“. Câte unu îşĭ dărueşte din copiiĭ luĭ, dacă cere suflet de om, numaĭ ca să o poată scoate, că ḑice că „dacă va muri l'oĭ îngropa eŭ“. Da nu moare totdeauna ăl dăruit, că uneorĭ nebuneşte or se poceşte de ajunge de chilă (chin), ajunge neom. Şi numaĭ după ce'ĭ dă rĕuluĭ ce a cerut,

numaĭ atuncĭ o poate scoate; şi o poate scoate numa noaptea, că ḑiŭa ḑice că-ĭ ia norocu. — De obiceiŭ şi comorile bune tot noaptea le sapă, că se fereşte oameniĭ uniĭ de alţiĭ, se fereşte vecinu de vecin ca să nu-l vaḑă şi să nu-l pârască că aŭ scos comoară. Şi când e la scos mulţĭ se fereşte să pue şi mâna pe banĭ, că mulţĭ când aŭ dat de comoară şi aŭ vĕḑut atâţia banĭ şi aŭ vrut să-ĭ ia, aŭ nebunit or aŭ rĕmas morţĭ acolò lângă comoară.

Aşa'mĭ povestea despre comorĭ Irimiţă, pentru că el şi cu prietenu sĕŭ Petrache ştia să-ţĭ spună despre comorĭ, de-ţĭ spunea şi locu şi vremea când să te ducĭ să veḑĭ că joacă, că maĭ auḑise eĭ şi dela alţiĭ şi apoĭ şi eĭ umblase destul după ele, că ştia că trebue să dea odată peste una, pentru că li se arătase şi în vis, şi visu trebuia să se isbândească.

Era în pădure o stâncă de o parte dreaptă ca păretele şi de sumedenie de stânjinĭ de înaltă. Şi în stâncă, pe la jumĕtate, era o peştere mare şi din peştere crescuse un brad gros de ajungea până în vêrfu stânciĭ şi pe brad se scobora hoţiĭ până în peştere, că acolò se ḑice că era cuibu lor pe vremurile când era haiducĭ de codru. Şi ăl din urmă din haiducĭ toate comorile şi bogăţiile lor le-aŭ lăsat tot în peşteră şi se ḑice că le-ar fi şi jurat şi pe lângă asta aŭ tăiat şi bradu pe care se scobora.

De multe orĭ se pomenia Irimiţă prin locurile alea şi totdeauna se uita cu jale: De ce nu mĕ fac o pasĕre? De ce nu vine un vênt şi să mĕ ia pe sus şi să mĕ arunce tocmaĭ în peştere? — Dar tot acolò sub stâncă se face o vale cu o poeniţă frumoasă şi cu loc şes. Şi prinprejur poeniţa e ca îngrădită cu pietre, şi pietrile sunt ca cioplite, de s'arată ca un zid, iară locu dintre ele ca o cetate. In mijlocu cetăţiĭ e o piatră mare şi cioplită şi se cunoaşte că nu e crescută acolò, că e adusă din altă parte. Sub peatra asta se credea că sunt alte comorĭ de ale haiducilor, că maĭ nainte vreme era haiducĭ numaĭ în codru şi haiduciĭ de codru era bogaţĭ putreḑĭ. „Dacă ni s'aŭ tăiat nădejdea de peştere, ḑise odată Irimiţă cătră prietenu luĭ, să ştiĭ că comoara tot e a noastră: ia uit'te peatra asta mare, ia veḑĭ iarba, ia veḑĭ pămêntu de pe lângă ea; şi apoĭ să nu creḑĭ şi ce se spune?“ Şi se încredinţează unu pe altu de comoară şi se hotăresc să o sape. Când te puĭ pe drum să facĭ un lucru creḑĭ la'nceput că-l facĭ dintr'o sorbitură şi numaĭ după ce începĭ la el veḑĭ cât de greŭ merge. Săpatu era greŭ, că trebuia să-l facă noaptea şi şi aşa numaĭ în puterea nopţiĭ cam câte un cias, ca să nu-ĭ apuce cântatu cocoşilor. D'apoĭ câte fiorĭ de frică, că or cât se căznia să se gândească la Dumneḑeŭ, ucigă-l toaca pare că într'adins îşĭ vîra coada. In a treia noapte ajunsese cu săpatu de aŭ putut să ridice lespedea şi să o prăvălească maĭ departe pe partea ceailaltă. Nu li se arătase nimic, de-aia credea că comoara e bună şi o aŭ lăsat pe a doua ḑi dimineaţa. A doua ḑi când se 'ngâna ḑiua cu noaptea Petrache şi cu Irimiţă era în picioare scormonind prin năsip după comoară. Irimiţă învĕţase două şcolĭ şi cum se uita la lespede, la partea care fusese în pămênt, se pomeneşte cetind scris cu slove marĭ: „Iartă-ĭ Doamne pĕcatele cuĭ m'aŭ întors iară pe partea asta“.

G. I. PITIŞ.